

Erittäin salainen

Pentti Heinilä, Erittäin salainen, Uusi Tie 1995. (Kirjassa käsitellään Kansanlähetyksen idäntyötä 1970-luvulta alkaen.)

Vajaat kaksikymmentä vuotta sitten Kustannus Oy Uusi Tie julkaisi Pentti Heinilän kirjoittaman kirjan Erittäin salainen. Kirja kertoo Raamattujen piilokuljetustoiminnasta, jota Kansanlähetyksen ystävät suorittivat eri puolilla Eurooppaa pääasiassa Pentti Heinilän koordinoimina. Toiminnan painopistekausi ajoittuu 1970- ja 1980-luvuille. Kirjan keskeisiä tapahtumia edelsi 1960-luvulta alkanut kristinuskon vastainen, mutta myös kristityt herätellyt aikakausi Suomessa ja laajemminkin Euroopassa. Kirjassa viitataan tähän aikaan mm. Pentti ja Pirkko Heinilän elämäkerrallisen aineiston yhteydessä. TT Piia Latvalan väitöskirja kuvaa tätä ajanjaksoa tarkemmin. Tuolloin työnäkyä herätteli Kustannus Oy Uusi Tie ja etenkin Per-Olof Malk, jolla oli yhteyksiä pohjoismaisiin idäntyötä harjoittaviin järjestöihin. Varsin pian saatiin yhteyksiä myös muissa maissa oleviin järjestöihin ja kirkkoihin, jotka eri tavoin tukivat rautaesiripun takaisia kristillisiä kirkkoja ja yhteisöjä. Malk kantoi työnäyn Suomeen ja levitti sitä sekä Uudessa Tiessä että Valoa Idässä -lehdessä. Hän sai työtovereikseen nuorekkaita tukijoita Kansanlähetyksestä, mm. Pentti Heinilän ja tämän artikkelin kirjoittajan.

Malkin ja hänen työtoveriensa työnäyn sisältönä oli laaja-alainen vainotun seurakunnan auttaminen ja tukeminen. Haasteen monialaisuudesta johtuen se lähes luonnonlain mukaisesti jakaantui jo 1970-luvun puolenvälin tienoilla useaan toimintasektoriin. Kansanlähetyksen palveluksessa olleen Heinilän ja hänen työtovereinaan toimivien itsenäisten raamattukuriirien työalaksi hahmottui raamattukirjallisuuden vieminen rautaesiripun takaisille alueille. Sanansaattajat ry puolestaan keskittyi radiolähetystyöhön. Sitä edeltäneinä radiotyön alkuaikoina Kansanlähetyksen yhteistyössä Earl Pöystin kanssa Itävallassa, jonne rakennettiin mm. äänitysstudio. Sanansaattajat jatkoi sitten Per-Olof Malkin johdolla radiotyötä hyvin paljon laajemmin. Raamatunkäännöstyötä varten Boris Arabovic perusti Ruotsiin kieli-instituutin, joka keskittyi työssään sataan Neuvostoliiton alueella puhuttuun kieleen (ns. Satakieli-projekti). Instituutin Suomen-osaston työalaksi tuli kaksitoista suomalais-ugrilaisista kieltä. Alusta asti tähänkin toimintaan liittyi kuljetustehtäviä, joihin myös Kansanlähetyksen kuriirit osallistuivat. Työmuotojen eriytyessä omiin järjestöihinsä ei yhteydenpitoa kuitenkaan katkaistu, vaan luotiin verkosto, jossa keskinäinen avunanto oli normaalia.

Kaikki Neuvostoliitossa toimineet lähetyjärjestöt osallistuivat päätehtävänsä ohella diakoniseen seurakuntien ja uskovien avustamiseen. Heti rautaesiripun murruttua diakonia paisui edellä mainituista työsektoreista ylivertaisen suureksi Venäjällä. Tällöin tälle työalalle tuli runsaasti uusia toimijoita, ja salaisen ajan veteraanit auttoivat heitä. Diakonia haastoi kehittämään raamattutyötä, radiotyötä ja viestintää laajemminkin muuttuneessa ulkoisessa tilanteessa.

Lähetystyön tarve Neuvostoliitossa oli hyvin laaja-alainen ja johti toimintatapojen pohjalta tapahtuvaan erikoistumiseen. Työn salaisen luonteen takia suojaustoimet olivat tärkeitä. Niitä ei ollut helppo toteuttaa monialaisissa avoimissa lähetävissä yhteisöissä. Nämä jännitteet johtivatkin jo 1970-luvun puoleenväliin tultaessa moniin uusiin ratkaisuihin. Lähetyjärjestöissä tehtiin sisäisiä muutoksia ja uusia erityisalojen yhdistyksiä perustettiin. Olimme koko ajan tietoisia myös niistä moninaisista ponnisteluista, joita Suomen luterilainen kirkko ja mm. Suomen Piipiaseura noina aikoina tekivät vainottujen kristittyjen hyväksi Neuvostoliitossa julkisesti ja vähemmän julkisesti.

Oma lukunsa on kristillisen radiotyön aloittaminen Suomessa. Norea-radio ja sittemmin myös KRTV olivat muuttuvan viestintäpolitiikan airuita Suomessa Ylen monopolin ja kovaa kritiikkiä saaneen ”Repo-radio” -kauden aikana. Sähköisen viestinnän monopoli murtui hieman aiemmin kuin rautaesirippu. Tärkeä työkalu oli kasettinauhuri, jolla vanhat ja raskaat kelanauhurit ja levysoittimet voitiin korvata. Näin äänitejakelua voitiin kehittää keveämmin välinein. Muistelen usein noita suurten näkyjen ja pienten alkujen aikoja. Silloin vallitsi suuri yhteydentunto haasteiden laajalla alueella. Kun aika kypsyi, Radio Dei poimi tämän hedelmän. Idäntyöhön suuntautunut hengellinen liike toimi aktiivisesti myös Suomessa evankeliumin ja viestinnän vapauden puolesta.

Erittäin Salainen -kirjan pääuoma seuraa raamattujen saattamista siitä osattomille Itä-Euroopan ateistisissa maissa. Kirja on myös katkelma Heinilän perheen ja osin muutaman muunkin perheen elämänhistoriaa. Pentin ja hänen perheensä elämäkerrallinen aines kulkee teoksessa kuitenkin takalalla. Pääpaino on työtovereiden ja yhteistyöverkoston toiminnan selostamisessa ja eloisissa tapauskuvauksissa. Kirjan esiin nostamat tapahtumat perustuvat luotettaviin dokumentteihin. Kirja ei ole siis miltään osin fiktiivinen. Se lisää suuresti teoksen painoarvoa myös tulevaisuudessa historian lähdeveksena. Jo nyt, vajaan parinkymmenen vuoden jälkeen, Itä-Euroopan muusta lähetyshistoriasta nousee runsaasti kytkentöjä tämän teoksen tapahtumiin. Verkoston vaikutukset tulevat yhä laajemmin julki monia muitakin teitä ja erityisesti kohdemaissa. Työ on ollut tuloksellista, ja nyt on monella tavalla eletty hedelmien kantamisen aikaa. Tähän ilmaisuun ja väliotsikkoon Pentti Heinilä myös päättää kirjansa.

Mitkä siis ovat olleet ja ovat tänään tuon työkauden ja kutsumuksen hedelmät? Onko sitä edes mahdollista arvioida? Paljon siitä on aivan ilmeisenä nähtävillä, mutta koko totuus jää Jumalan salaisuudeksi. Se avautuu vasta iankaikkisuudessa. Olemme iloinneet siitä, että kirja – monista empimisistä ja aristeluista huolimatta – julkaistiin jo keväällä 1995. Kirja rohkaisi uusia ystäviä, jotka olivat sitoutumassa rautaesiripun murtumisen jälkeen työhön Venäjällä ja muissa IVY-maissa. Kirkoille ja seurakunnille Venäjällä oli luotu hyvät perusedellytykset elpymiselle ja nousemiselle osaksi julkista yhteiskuntaa. Raamattujen piilokuljetus oli luonnollisesti palvelemassa kaikkia Raamattuun perustuvia tunnustuskuntia Neuvostoliitossa, siis myös luterilaisia inkeriläisiä ja Volgan saksalaisia. Inkeriläisiä tukivat myös vahvasti Suomen yleisradion radiojumalanpalvelukset, joita inkeriläiskodeissa kuunneltiin salaa.

Neuvostoliiton romahduksen jälkeen Venäjälle ja IVY-maihin tuli runsaasti aivan uusia lähettejä erilaisiin tehtäviin, myös Suomesta. Erittäin salainen -kirja antoi aloitteleville maallikoille hyödyllistä taustatietoa ja kasvatti heissä oikeita asenteita. Tästä kirja on saanut mainetta ja kiitosta. Teologit ja ekumenian parissa työskennelleet ilmaisivat ilonsa maallikkoliikkeen rohkeudesta, johon neuvostovalta ei ollut antanut mahdollisuuksia. Ekumenia idänsuhteissa monipuolistui ja tuli myös matalakirkollisissa piireissä käytyjen keskustelujen välityksellä ymmärrettävämmäksi.

Merkittäviä tapahtumia Venäjän uuden aikakauden alussa olivat mm. Kalevi Lehtisen johdolla toteutettu Leningrad-missio ja sitä seuranneet useat muut missiotapahtumat. Ne paistattelivat täydessä julkisuudessa Leningradin ja sittemmin Pietarin kaduilla ja mediassa. Tämä oli omiaan rohkaisemaan maan alta nousevia uskovia. Ei tarvinnut enää peitellä uskoaan eikä paeta vakaumustaan. Kymmenet tuhannet saivat oman Uuden testamentin ja suuri joukko otti ensiaskeleensa uskon tiellä. Siellä Pentti Heinilä joukkoineen oli hoitelemassa raamattujen kuljetuksia ja hankintoja. Tämä kuvaa sitä verkostoitumista ja työalalta toiselle auliisti annettua apua, joka oli ajalle leimaa antavaa – ja jatkuu edelleenkin. Lehtisen missioiden perintöä jatkaa IRRTV kaupunkimissioineen. Mielenkiinnolla havaitsin, että IRRTV tunnustaa työnäkynsä juurien olevan Earl Pöystin Itävallan studiossa, jonka Kansanlähetyksen idäntyön veljet rakensivat.

Miten sitten kuvaisin kirjan Erittäin salainen kylminä numeroina ja tilastomerkitöinä?

Kirja saavutti heti ensi painoksen (10.5.1995; 3000kpl/550sivua) jälkeen niin suuren kysynnän, että toinen painos (10.10.1995; 3000kpl) otettiin jo samana vuonna. Myöhemmin näiden kovakantisten kirjojen lisäksi otettiin pehmeäkantinen pokkari painos (4000 kpl). Se julkistettiin Tampereen Pirkka-hallissa 6.7.2002. Pokkariversioon lisättiin Inkerin kirkon uutisia, lyhyt kuvaus venäläisten itsensä maassaan tekemästä lähetystyöstä ja kertomus Heinilän perheen elämänvaiheista ensi painoksessa esitettyjen tapahtumien jälkeen. Vastaavasti pokkarista jätettiin pois muutamia ensi painoksessa olleita tapahtumakuvauksia. Pokkari kohdennettiin erityisesti nuorisolle, jonka keskuudessa se on saanut aikaan innostusta lähialueutyöhön Venäjällä, Virossa ja muissakin entisen Neuvostoliiton alueella olevissa maissa.

Vuonna 1996 Erittäin salainen -kirjasta julkaistiin näkövammaisille tarkoitettu äänikirja, jota voi edelleen lainata näkövammaisten lainakirjastosta.

Kirjasta tehtiin myös saksankielinen laitos. Se julkaistiin vuonna 2003 nimellä Streng Vertraulich (painos 4000 kpl). Kirjan kustansi Missionswerk Friedenstimme, joka on tukenut Pentti Heinilän johtamaa kuriirityötä. Järjestö toimii vahvasti Venäjän saksalaisten ja sieltä Saksaan muuttaneiden keskuudessa.

Kirjan venäjänkielinen laitos julkistettiin 6.4.2013 Ryttylässä Idäntyön päivien yhteydessä. Kirjasta otettiin Venäjällä yhteensä 20.000kpl:n painos. Se leviää nopeasti mm. Evankelisten kristittyjen veljestön välityksellä koko Venäjän federaation alueelle. Erityisesti Venäjän kristityt nuoret ovat kiinnostuneet kirjan kuvaamasta aikakaudesta. Siitä monilla heistä ei ole mitään omakohtaista kokemusta.

USA:ssa toimiva venäläisemigranttien kristillinen yhteisö otti venäjänkielisestä käännöksestä oman painoksensa (4000 kpl) marraskuussa 2012. Sitä levitetään USA:ssa.

Saksassa Mennoniittälähetyskellä on tarkoitus julkaista venäjänkielinen laitos Saksassa asuvia paluumuuttajia varten. Venäjän syntyperältään saksalaiset mennoniitat ovat suurin joukoin palanneet Saksaan, mutta he eivät hallitse riittävästi saksan kieltä.

Tähän mennessä kirjaa on painettu yhteensä 38.000 kpl kolmella eri kielellä, ja sen jakelualueina on ainakin neljä eri valtiota. Kirja jatkaa elämäänsä.

Erittäin salaisesta on tullut ajan myötä ”Erittäin julkinen”. Vielä kirjan kirjoittamisprosessin aikana oli aiheellista harkita teoksen avoimuuden tasoa. Kirjoitustyössä lähdettiin liikkeelle varoen. Heinilä halusi olla varma, että kirjassa mainitut elossa olevat henkilöt ovat turvassa rajojen eri puolilla. Siksi kirjassa kuvatut toimintatavat voidaan saattaa jo täysin julkisiksi. Ne ovat historiaa. Uudella ajalla on uudet menetelmänsä. Kirjan jokainen henkilö on todellinen. Monet heistä mainitaan vain etunimellä juuri heidän yksityisyytensä suojelemiseksi. Tämä oli aiheellista kirjaa kirjoitettaessa. Nyt olosuhteet kirjan kuvaamilla alueilla ovat muuttuneet avoimempaan suuntaan. Salainen työ jatkuu kuitenkin maissa, jotka nyt ovat suljettuja. Työ ei siis ole päättynyt. Teoksessa mainittujen henkilöiden lisäksi työn takana on koko ajan ollut – ja on edelleen – suuri joukko ystäviä, joista ei ole mitään mainintaa. He ovat niitä, jotka uhreillaan ja esirukouksillaan tekivät työn mahdolliseksi. Erittäin salainen -kirjan kautta hekin ovat saaneet palautetta mukana olostaan ja myös rukousvastauksia.

Isto Pihkala